

Запропонував звести пам'ятник на могилі Тараса Шевченка, організувавши збір коштів у межах Полтавської губернії.

Гріневич Павло Іванович (?-?) президент Товариства від 28.02.1907 до 16.05.1907 рр. та редактор журналу "Хуторянин". Голова комісії по розповсюдженню серед господарів Полтавської губернії поліпшених засобів сільськогосподарської культури, визнаних науково та місцевою практикою (від 1897)

Ганько Петро Петрович (1870 – після 1932), 1931-1932 виконував обов'язки Президента Товариства з 27.05.1907 по 6.12.1909 рр. Відповідальний редактор журналу "Хуторянин" (27.05.1907 – 23.03.1911), член його редакційної колегії (1911-1917). Успішно провів святкування 25-річчя Дослідного поля (1909). Очолював каракульські експедиції Товариства (1908 і 1910), розробив їх подальшу стратегію. Опікувався розвитком садівництва, очолював відділення садівництва Товариства.

Шимков Андрій Петрович (1839-1919), президент Товариства з 06.12.1909 по 07.1918 рр. Ініціатор введення щеплень проти сибірки у Полтавській губернії (1893). Ініціатор відкриття у Харкові вищого сільськогосподарського навчального закладу (1894). Сприяв жіночій сільськогосподарській освіті, відкрив у Харкові перші в Росії сільськогосподарські публічні курси для жінок (1902).

Джерела та література

1. Історія Полтавського товариства сільського господарства в біографіях визначних членів/ Наук. ред. В. А. Вергунов. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2014. 176 с.

2. Самородов В. М., Кигим С. Л. Полтавське товариство (1865-1920 рр.): історія, звичаї, першопостаті/ Наук. ред. В. М. Самородов, Полтава: Дивосвіт, 160 с.

ВАСИЛЬ УСТИМОВИЧ (1864–1924 ?) – ЗНАКОВА ПОСТАТЬ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ ПОЛТАВСЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Самородов В. М.¹, Халимон О. В.²

¹*Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава),*

²*Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського (м. Полтава)*

Відомо, що серед членів Полтавського сільськогосподарського товариства за всі роки його існування (1865–1920 рр.) завжди було багато визначних особистостей, спільний внесок яких мав значний вплив на піднесення рівня тогочасного суспільства [1, 2]. Значна їх кількість проявила себе не лише у Полтаві, а й у відділеннях Товариства, надто таких, як Кременчуцьке [2, 3]. Тут за своєю активністю у піднесенні культурно-освітнього рівня життя краю виділявся Василь Васильович Устимович (1864–1924?) – креативно мисляча

особистість і шукач нових рішень для подолання складних питань не лише в аграрній, а й у соціальній сфері, який на громадській службі у земстві гідно та результативно пройшов шлях від губернського секретаря до статського радника та почесного мирового судді [3].

Народився він у 1864 р. в родині Василя Андрійовича та Олександри Платонівни (у дівочтві Родзянко) Устимович – давнього козацького роду, представники якого мешкали на теренах різних повітів Полтавщини [3]. Устимовичі були генеалогічно поєднані з такими шляхетними родами, як Апостоли, Милорадовичі, Савицькі та інші [3].

Улітку родина мешкала в селі Устимівці, а на зиму переїжджала до Кременчука, де Устимовичі мали власний будинок із телефоном. Закінчивши Кременчуцьке реальне училище, попечителем якого був його батько, Василь їде за кордон здобувати медичну освіту. Отримавши дипломи лікаря-терапевта й дерматолога, він повертається додому. Під час навчання знайомиться з Олександром Івановичем Дегтярьовим, теж майбутнім лікарем, якого у подальшому залучає до своєї паркобудівничої діяльності.

У 27 років (1891 р.) Василя Васильовича обрали гласним Кременчуцького повітового земського зібрання, у 32 роки (1896 р.) – мировим суддею. Він постійно обіймав ці посади аж до 1913 р. В. В. Устимович був великим добродійцем. Багато років опікувався земським училищем, яке відкрили 1 листопада 1887 р. в селі Устимівці. За кошти Василя Васильовича закладу було надано земельний наділ і здійснено освітлення приміщення. Меценат переймався й проблемами місцевої школи. Він передав їй книги з власної бібліотеки. Цікаво, що це були посібники з закладання та ведення садів при школах. В той час вчителем працював С. І. Вигорницький. Для його заохочення до роботи В. В. Устимович довгі роки доплачував Сергію Івановичу по 100 рублів на рік (при річній платні вчителя 224 рублів). Водночас був членом медичної комісії Кременчуцького повітового земства і санітарним попечителем Пироговської та Глобинської волостей Кременчуцького повіту, вирішував питання охорони здоров'я населення.

Після смерті батька в 1889 р. В. В. Устимович отримав у спадщину родючі землі (понад 1500 га) та стару економію в селі Устимівці. Майже всі кошти від продажу спадку пішли на придбання саджанців, живців і насіння для закладки садів. Першими були яблуневий, грушевий, горіховий, згодом з'явилися ягідники. Їх висаджували не тривіальними культиварами, а найкращими на той час сортами зерняткових і кісточкових порід. За родинними переказами, саме у той час Василь Васильович займався селекцією плодкових культур. На жаль, про наслідки його діяльності у цій царині нам нічого не відомо.

Пізніше, на площі близько 3 га, він посадив дерева: липи, акації, дуби. Цю ділянку назвали «Стара ботаніка». Згодом виникла ідея акліматизації рідкісних рослин. І тоді на рівному Полтавському плато лівобережних терас Дніпра в 1893 р. були розпочаті роботи зі створення «Нової ботаніки» – власне сучасного Устимівського дендрологічного парку. Роботи по посадці безперервно велися майже до 1916 р. Головне дітище В. В. Устимовича – дендропарк був у

доглянутому стані. Слава про нього йшла по всій губернії та за її межами. Цьому його господар був зобов'язаний досвідченим садівникам, зокрема Дмитру Федоровичу Мацаку та Сергію Марковичу Трахтенбергу. Останній майже 50 років доглядав зелену оазу в степу. Крім них, у розбудові парку брало участь чимало місцевих селян. Вони допомагали без будь-якої платні. В. В. Устимович бачив це і не залишався у боргу. Він велів старшому садівникові скласти список працюючих і в першу чергу надавав їм медичну допомогу. Із багатьох рідкісних рослин лікар сам робив цінні ліки й безкоштовно роздавав їх хворим.

Варто звернути увагу й на те, що В. В. Устимович уважно стежив за досягненнями аграрної науки, зокрема інженерії. Із дня заснування, у травні 1895 р., Кременчуцького відділення Полтавського товариства сільського господарства Василь Васильович був членом його ради. Неодноразово робив доповіді про застосування газових двигунів, електричного плуга, результати випробовування американського плуга «Секретар» фірми «Джон Дір», снопов'язальної машини «Осборн», зерновідбірника Майєра, способи знищення лялечок хруща, тощо. Взагалі ж, від 1897 р. В. В. Устимович входив до складу випробувальної комісії нових сільськогосподарських машин і знарядь у Кременчуцькому повіті. На одному із засідань відділення доповідав про велику колекцію кактусів (80 видів), що росли в оранжереї при його дендропарку. Ця колекція мала наукове значення. За неї Василь Васильович був нагороджений відзнакою імператорського російського товариства садівництва. Демонстрував картоплекопач власної конструкції. Принагідно відзначимо, що цей механізм був більш досконалішим, ніж німецькі аналоги та прототипи.

Під егідою товариства в Кременчуці було відкрито сільськогосподарський музей, якому В. В. Устимович подарував колекцію із 116 зразків насіння пшениці та 86 сортів вівса. У той час авторитет землевласника був настільки великим, що у квітні 1917 р. його обрали до складу Агрономічної комісії Кременчуцької повітової земської управи.

Раніше вважали, що у часи жовтневого перевороту 1917 р. В. В. Устимович добровільно передав новій владі економію та дендропарк. Знайдені останнім часом архівні матеріали і передані авторам цієї розвідки знаним збирачем творчої спадщини Василя Васильовича, кандидатом сільськогосподарських наук, Почесним професором Полтавського державного аграрного університету М. Г. Колісником спростовують це твердження. Насправді, у січні 1918 р. Пироговська волосна земельна управа передала Кременчуцькій «...парк і ботанічний сад із будовами В. Устимовича при с. Устимівці для організації ділянки з садівництва, а по можливості і школи садівництва». Все це спонукало колишнього землевласника разом із найближчими рідними переїхати до Кременчука. Згодом, скоріш за все у 1923 р., він захворів, а у 1924 р. (?) пішов із життя. Був похований на старому Ревівському кладовищі у Кременчуці. Після цього його спадкоємцям довелося поневірятися по різних містах країни. Відомо, що останній із них – онук Володимир Борисович Устимович у 1971 р. мешкав у Туркменії в м. Теджен на вулиці Комунальній, 13.

Все викладене свідчить про високі чесноти Василя Васильовича Устимовича як громадянина та активного члена Кременчуцького відділення Полтавського сільськогосподарського товариства. Це була творча людина із когорти видатних полтавців, добрі справи якого та цілеспрямована просвітницька діяльність прислужилися не лише у свій час, а й сьогоденню.

Джерела та література

1. Історія Полтавського товариства сільського господарства в біографіях визначних членів / Уклад.: В. А. Вергунов, О. О. Черниш, Н. Б. Щebetюк; наук. ред В. А. Вергунов. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2014. 176 с.

2. Самородов В. М., Кигим С. Л. Полтавське сільськогосподарське товариство (1865–1920 рр.): історія, звитяги, першопостаті / Наук. ред. В. М. Самородов. Полтава: Дивосвіт, 2015. 160 с.

3. Яценко З. Василь Васильович Устимович – поміщик, доброчинець, дендролог // Архівний збірник на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Архівна і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903-2003). Полтава, 2003. С. 189–192.

АГРАРНА ПРЕСА ХІХ – поч. ХХ ст. ЯК ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН ТА ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соловей Г.М.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Аграрна преса ХІХ – початку ХХ століття є важливим історичним феноменом, який репрезентує унікальний пласт розвитку суспільної комунікації, аграрної науки і політики в Україні. Цей період позначений інтенсивними соціальними та економічними трансформаціями, що супроводжували модернізацію сільського господарства, поширення кооперативного руху, аграрних реформ і піднесення національної самосвідомості селянства. У цьому контексті аграрна преса виступала як важливий канал поширення професійних аграрних знань, одночасно формуючи уявлення про сільське життя, аграрну політику та соціальні зміни, а також виконуючи функції ідеологічної мобілізації.

Як інформаційне явище, аграрна преса відрізняється специфікою змісту, орієнтованістю на цільову аудиторію і функціональним навантаженням. У структурі періодичних видань вона посідала особливе місце, адже, з одного боку, інформувала про нові агротехнічні розробки, методи ведення господарства, аграрні реформи і земельні відносини, а з іншого – була інструментом формування світогляду сільського населення, поширення просвітницьких ідей, підтримки громадських ініціатив і навіть політичної агітації.

Історичні умови виникнення аграрної преси тісно пов'язані з глибокими соціально-економічними процесами ХІХ століття. Зокрема, розвиток наукового підходу до сільського господарства, утворення земств і кооперативних товариств, а також поширення аграрної освіти створили передумови для появи